

*Снежана Грк**

РЕЦЕСИЈА, ДЕФЛАЦИЈА И ПРИНУДНА ПРЕРАСПОДЕЛА ДОХОТКА**

Сажетак

Светска економија није у добром стању. Европа је велика економија, а економије ЕУ поново се суочавају са стагнацијом, и новим таласом рецесије. Дуготрајна рецесија снижава потенцијални раст Европе. Евидентне су рекордне стопе незапослености а реални БДП по глави становника у већини држава ЕУ на нижем је нивоу него пре рецесије. Спором опорављању од кризе доста су допринеле мере штедње. Оне су направиле проблем у Европи.

Економија Србије није у добром стању. Србија је у рецесији, за коју је карактеристично присуство дефлације. Погрешне политике какве су се водиле у земљи довеле су до незапослености и недостатка раста. Централној банци је у средишту инфлација. У фокус интересовања ставља се курс, који је у функцији задржавања инфлације под контролом. Крुцијални проблем је недостатак потражње. Није се избегао буџетски дефицит и дуг. Субвенције и државне гаранције су јако велике. Мере штедње Владе Србије које се односе на смањење плата и пензија не представљају начин структурног прилагођавања, већ принудну прерасподелу до-

* Научни саветник, Институт друштвених наука, Београд.

** Овај рад је део истраживања на пројекту Моделирање развоја и интеграције Србије у светске токове у светлу економских, друштвених и политичких гихања, евиденциони број 179038, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

хотка од становништва ка држави. Прибегавати мерама штедње као решењу изласка из економских проблема велика је погрешка. Нигде у свету мере штедње нису дале резултате у смањивању јавног дуга и буџетског дефицита. Са падом запослености не постоји стопа смањења плата и пензија која може да обезбеди одрживе јавне финансије. Проблем је политика, а не економија, односно доношење политичких одлука које онда утичу на економске. Овде се ради о друштвеној одговорности. Од мера штедње би се требало одустати. Зашто? Одговор се налази у тексту који следи.

Кључне речи: рецесија, дефлација, принудна прерасподела дохотка, стагнација, курс, штедња.

1. Промишљање о курсу и инфлацији

Посматрајући данашњу економску сцену у Србији запажа се да корените промене у реалној сфери привређивања захтевају редуцирање трошкова пословања уз драстично смањење броја запослених, те ће настати проблем финансирања додатне буџетске потрошње. Будући да су присутне и друге неповољне околности: редуцирани обим извоза, негативни односи размене, проблем иностраних кредита – у фокус интересовања ставља се курс.

Због бројних ограничења и недостатака обртних и инвестиционих средстава у привреди Србије, тежиште процеса макроекономског прилагођавања углавном се мора спроводити у монетарној сфери. Свака мера економске политике рефлектује се на промене курса националне валуте, због процеса адаптације макроекономских агрегата који се спроводе у реалној и монетарној сфери.

Успостављање курса искључиво према стању понуде и тражње на девизном тржишту значи увођење пливајућег курса. Наравно, режим пливајућег курса прихватљив је уз услов да се у земљи остварује стварни и довољно висок вишак текућег биланса. Дакле, режим контролисаног пливајућег курса захтева значајно активирање девизног тржишта, као и интервенције централне банке на овом тржишту када то затреба. У Србији се и надаље мора водити политика контролисаног пливајућег курса.

Курс као механизам задржавања инфлације под контролом изложен је дејству два фактора, који се налазе у корелацији. Ти фактори који имају непосредно дејство на курс су однос између агрегатне понуде и тражње девиза и стопа раста цена. Уколико домаће цене расту брже од иностраних промена курса је неизбежна, па чак и ако постоји савршена равнотежа на девизном тржишту.

За малу привреду, као што је српска, курс ће заувек остати од најважнијег значаја. Он за економску политику представља параметарску функцију. Па ипак, циљ економске политике не може да буде неки ниво курса. Њен циљ је стабилност цена. Да би се тај циљ постигао потребно је остварити интермедијарни циљ – одређену стопу раста новчане масе, успостављање неког номиналног курсног односа, висину каматне стопе.

У режиму клизајућег курса да би се спречило његово често клизање требало би да цене буду што више умирене односно стабилне. Без стабилности цена нема стабилности курса, и без стабилности курса нема стабилности цена. Такође, стабилан курс је претпоставка за обезбеђење динамичног привредног раста, а тиме и запослености.

Курс односно релативни однос између домаћих и иностраних цена утиче на извозну динамику домаће привреде. Постоје два модела односно два приступа у објашњавању курса и конкурентности извоза. У првом курс утиче на цене, кроз инпутске трошкове и кроз промену степена конкурентности односно погоршањем односа размене. Цене непосредно утичу на померање плата. Проблем настаје ако њих не прати истовремени раст продуктивности у истом проценту, јер ће се у следећем циклусу активирати механизми инфлације: плате (трошкови рада) – цене произвођача – малопродајне цене.

Други приступ се разликује од првога по томе што полази од тога да промена новчане масе делује најпре на цене, и тек посредством њих на курс. Заправо, први модел сугерише да се цене, као последица депресијације курса повећавају у складу са учешћем увоза у друштвеном производу. Други модел сугерише раст цена у целокупном процесу депресијације. Основна разлика се налази код другог модела где уместо да промена плата утиче на промену цена у ствари оне

утичу на номинални ниво плата. Наиме, ове се прилагођавају стопи инфлације, делимично или у пуном проценту. Плате неће расти или ће се повећати за мање него што би уобичајено расле када извозне цене које произилазе из “ниског” курса остваре извозницима мали доходак. Пошто промене новчане масе и курса могу деловати на инфлаторна очекивања то код запослених може створити захтеве за вишим платама.

У овој анализи није детаљније анализирана производња или запосленост, из простог разлога што је у стварности немогуће обезбедити жељену производњу, а обим запослености зависи пре свега од брзине приближавања реалних плата својој равнотежној равни. Овде је реч о оној стопи незапослености која не узрокује повећање цена. У овом моделу није могућа интервенција путем курса или са монетарним инструментима. Због тога што би се ефекти повећане новчане масе одмах показали у промени курса и посредством њега у промени стопе раста цена. У другом циклусу би оне захтевале прилагођавање плата и других номиналних доходака.

2. Ефекти ниске инфлације

Стабилност курса, цена, целокупног финансијског система и макроекономског окружења од великог су значаја за земљу. На јавне приходе и расходе у највећој мери утичу: стопа привредног раста, инфлација, запосленост, просечне зараде и курс динара.

Анализирајући податке из 2014. године закључује се да би у тој години могла да се оствари стопа раста бруто домаћег производа (БДП)¹, односно свега што привреда и грађани створе за годину дана, између минус 0,5 и минус један одсто. Првобитно је било планирано плус један одсто. Према оцени Фискалног савета Србије то неће имати толики утицај на повећање дефицита и они га процењују на пет до 10 милијарди динара. Знатно већи утицај на подбацивање јавних прихода имаће осетно нижа инфлација од планиране. Просечна ин-

1 Према *flash* процени Републичког завода за статистику реални пад БДП-а Србије у трећем кварталу 2014. године износи 3,7 процената, у односу на исто раздобље 2013. године. (Извор: Републички завод за статистику, доступно 01.11.2014. године).

флација у 2014. години могла би износити највише 2,5 одсто што је за три процентна поена нижа од горње границе плана.

Циљана инфлација је за 2014. годину била 5,5 одсто (четири плус минус 1,5 одсто). То што је инфлација за скоро три процента нижа од планиране, по мишљењу челних људи из Министарства финансија Републике Србије, значи 15 милијарди динара мање приходе, а за запослене у јавном сектору и пензионере додатно смањење плата и пензија. На нижу инфлацију од очекиване утицала је добра пољопривредна година 2013. и 2014. То је допринело да светске и домаће цене примарних пољопривредних производа буду ниже него што се очекивало, па је њихов дезинфлаторни утицај био јачи него у ранијим пројекцијама централне банке.

Смањени буџет, ниво друштвеног производа и спољнотрговинска размена односно проблеми у платном билансу узроковани раскораком између девизног прилива и одлива допринели су да је флукутирајући курс “запливао” наниже. Слабљење динара утиче на пуњење буџета. Курс се прелива на цене, а поскупљења држави доносе веће приходе због веће основице опорезивања. Буџет Србије је био пројектован тако да курс еура износи 118 динара. Али, курс еура је премашио тај износ.

Рачуница показује да клизање националне валуте за само два динара у буџет доноси три милијарде динара. Клизање националне валуте односно раст курса еура је добар за приходе у буџету. Наиме, слабљење курса има позитиван нето ефекат на смањење буџетског дефицита.

Јачање еура доприноси већем приходу од пореза на додату вредност (ПДВ), као и царина на увозну робу. Међутим, слабљење динара повећава издатке за камате у буџету, јер је јавни дуг земље у страној валути. Издаци за камате ће због јачања курса бити већи за неколико милијарди динара. Економска сфера ће још задуго бити у проблемима, јер поверење инвеститора је мање, успорен је раст извоза, почео је да расте увоз.

Динар слаби јер нема понуде девиза, нема инвестиција, нема извоза и зато неравнотежа понуде и тражње доводи до пада вредности националне валуте. Већа је тражња за девизама од стране оног дела привреде који је у страном власништву. Лоше је што они остварени приход не инвестирају у

Србији, већ га износе матичним компанијама. На тражњу за девизама утиче и сезонско плаћање робе и услуга, а такође, и банке које враћају кредите матицама.

Цена вођења монетарне политике током 2013. године коштала је Народну банку Србије (НБС) губитка у њеном буџету од 43,6 милијарди динара². Тај губитак је резултат одржавања ниске инфлације и стабилног курса. Уствари, да не би правила притисак на инфлацију, НБС је повлачила вишак динара са тржишта. Банке су своје вишкове динара усмеравале у вредносне папире НБС, и тако њу кредитирале. Но, централна банка, за овакве потезе банака, мора њима да плати камату. Дакле, репо операције коштају, пошто су оне у функцији обуздава инфлација. Због тога је инфлација била ниска. Да је дошло до нагле промене курса и високе инфлације стандард становништва у земљи би драстично опао. Све ово говори да јака валута на може да буде у слабој привреди.

3. Привреда и задуженост

Привреди Србије са девастираном капиталном базом, огромним недостатком обртних средстава, предимензионираном запосленошћу није могућан брз економски опоравак и реинтеграција у спољнотрговинске токове без прилива акумулације из иностранства. Али, земља је доведена до те фазе када се више не може задуживати.

У протеклом раздобљу недостатак девиза на тржишту био је допуњаван приватизацијом, докапитализацијом или продајом банака. Више се не може рачунати са таквим попуњавањем девиза. Криза у Европи и уопште у свету утицала је на то да ни дозволе из иностранства више нису у онаквом обиму као што су некада биле. Уз то, повећавају се обавезе државе по раније узетим кредитима.

2 Финансијски резултат остварен у централној банци у 2013. години резултат је курсних и ценовних разлика. То је резултат односа еуро-долар, затим пада приноса на сигурне вредносне папире на светском тржишту и пада цене злата. У НБС објашњавају да је биланс њиховог пословања у 2013. години (када је остварен губитак) такав да су девизне резерве увећане за 180 милиона еура, купљена је тона злата, остварен је стабилан курс и најнижа инфлација у последњих 50 година. Дакле, ефекат ниске инфлације је губитак у буџету централне банке.

Степен спољне задужености енормно се повећао у односу на 1991. годину. Према статистичким подацима Светске банке³ однос спољног дуга и БДП-а у 2013. години износио је за Србију 87,4 одсто. Овај податак говори да је Србија високо задужена земља. Наиме, по дефиницији коју користи ова међународна финансијска институција земља се сматра високо задуженом ако је однос њеног спољног дуга и БДП-а прешао 80 одсто.

У региону поред Србије високо задужене државе⁴ су Црна Гора (120,4 одсто), Хрватска (103,4 одсто), Словенија (84,4 одсто), док Македонија (64,4 одсто) и Босна и Херцеговина (52,1 одсто) још нису високо задужене.

Пажњу заслужују и коментари домаћих економских аналитичара да “величина БДП-а у Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Македонији, изражена у доларима је мање или више надувана, јер се БДП у домаћој валути дели са вештачком надуваном вредношћу америчког долара”⁵. Такве нереалне, надуване, величине стављају се у однос са спољним дуговима па се тако ти односи вештачки смањују у односу на реално стање.

У Србији, као и код осталих бивших југословенских република, степен спољне задужености већи је од онога који се исказује односом износа спољног дуга и статистички надуваног БДП. Тврдња се базира на томе да када се износ спољног дуга Србије из 2013. године изражен у доларима из 2000. стави у однос са износом БДП-а обрачунатог на бази цена из 2000. године однос је знатно већи од податка Светске банке (87,4 одсто). Обрачун БДП-а Србије у 2013. години износио је 45,5 милијарди долара, што значи да је био скоро пет пута већи него 2000. године, а он је реално повећан за око 50 одсто.

Исте констатације важе и код односа годишњих отплата по основу сервисирања спољног дуга и БДП-а. Тако на пример, у Србији у 2013. години он је износио јако високих 14 одсто. А ово је забрињавајуће у условима када је скроман раст БДП-а или када га нема.

3 Извор: *World Bank, Explore the World Bank Annual Report 2013, Washington, D.C.*

4 Извор: *World Bank, Explore the World Bank Annual Report 2013, Washington, D.C.*

5 Млађен Ковачевић, *Политика*, 21. септембар 2014. стр. 12.

Србија није у ситуацији да се може више задуживати, као што то могу радити чланице ЕУ. Чланице могу очекивати помоћ Уније у случају западања у дужничку кризу. Србија није у позицији да себи дозволи такав “лукусуз”.

4. Кредитна задуженост становништва

Европска криза је криза дугова. Државе преживљавају уз помоћ економског модела задуживања. Такав модел који раст обезбеђује растом задужености веома је ризикантан, јер капацитети отплате дугова нису неограничени. Они имају своју границу преко које редовно сервисирање постаје немогуће.

Почели су да стижу забрињавајући сигнали из региона да привреда тешко може да се задужује, а такође и грађани чија кредитна задуженост у региону је прилично велика. Видети *Табелу 1*.

Табела 1. Кредитна задуженост становништва у региону

ДРЖАВЕ	Кредити становништву (у млрд. еура)	Задуженост становништва/БДП (у %)	Задуженост по становнику (у еурима)
БиХ	3,6	27,3	939
Хрватска	16,8	38	3.936
Бугарска	9,6	24	1.318
Румунија	23	16,3	1.143
Мађарска	21,6	22,7	2.270
Македонија	1,5	15,6	727
СРБИЈА	5,9	18,6	751

Извор: Централне банке изабраних земаља. Пренела Политика, 21. септембар 2014., стр. 13.

Србија није поштеђена од овога проблема. Земља је у немогућности да сервисира дугове због смањеног дотока капитала. Истовремено грађанима пада стандард због пада или стагнирања зарада и других принадлежности, њихове ниске основице, као и несигурности очувања сталног запослења. Све то узрокује да је капацитет отплате дугова код грађана

Србије значајно мањи него у Словенији, Хрватској и неким земљама Средње и Источне Европе.

Привреда Србије више није у могућности да се задужује⁶, а становништво се све више срозава стандард.

Сиромаштво, незапосленост и страх од губитка посла код оних који су у радном односу, али и веће колебање курса, ствара несигурност код становништва и зебњу да буду суочени са чињеницом да неће бити у могућности да на време измирују своје обавезе према држави и банкама. Сада људи преживљавају захваљујући чековима на одложено плаћање, дозвољеном минусу у банкама, и дознакама из иностранства којих је све мање.

Стопа сиромаштва у Србији поприма алармантне размере, и већ сада је међу највећим у Европи. То имплицира наглашену социјалну и економску неједнакост у земљи, и утиче на релацију клијената и банака. Поред тога, банке су суочене са ризиком неизвесности због колебања курса, пошто ће знатан део њиховог пласмана бити у зони ненаплативости или тешко наплативих потраживања. Другим речима, ако дође до колебања курса то ће се рефлектовати на скок дугова у динарима. Сада је структура задужености таква да је око 40 одсто дуга без валутне клаузуле, а 60 одсто са валутном клаузулом, при чему половина кредита са валутном клаузулом јесу стамбени кредити.

У незавидној економској ситуацији у каквој се налази велики део популације у Србији, депресијација курса не одговара ни дужницима а ни повериоцима. Стога треба очекивати да ће домаће банке као и стране банке односно њихове “ћерке” у Србији у циљу заштите својих интереса бити принуђене да користе све дозвољене регулативе како би заштитиле свој интерес и смањиле ризик настао услед већег колебања курса.

6 “Укупни кредити предузећа, предузетника и грађана у Србији на крају августа 2014. године износили су око 2.116 милијарди динара што је 1,2 одсто више него на крају јула. Укупна кредитна задуженост на крају августа била је за један проценат мања него на почетку године.” (Извор: УБС, Верољуб Дугалић, генерални секретар Удружења банака Србије, доступно 21. 09. 2014. године).

5. Економске прогнозе Међународног монетарног фонда за регион и Србију

Криза у свету још није прошла. Међународни монетарни фонд (ММФ) је упозорио у полугодишњем извештају пред редовни годишњи самит банкара у *Washington-u*⁷ да се свет можда никада више неће вратити темпу економског раста попут оног пре глобалне кризе 2008. године.

На редовном годишњем заседању ММФ-а са Светском банком истакнуто је “неке земље су се опоравиле, или скоро опоравиле, док се друге још боре да то постигну”⁸. Светске економије су у овом тренутку суочене са изазовима из прошлог времена али и будућег.

Изазов из прошлости односи се на то да земље морају да се боре са последицама финансијске кризе, као што су презадуженост и висока незапосленост. Изазов из будућности долази из чињенице да су стопе потенцијалног раста кориговане на доле и то погоршање перспектива психолошки утиче на стање тренутног раста и привредне активности⁹.

Када се посматра регион, ММФ за Европу и даље предвиђа стагнацију, односно врло скроман опоравак. Тако ће раст 2014. године у еурозони бити 0,8 одсто, а 2015. године 1,6 процената, што је недовољно да покрене опоравак у земља-

7 *Summit IMF and World Bank October 9, 2014, Washington, D. C.*

8 Рекао је *Olivier Blanchard, International Monetary Fund.*

9 Међународни монетарни фонд снизио је своје предвиђање привредног раста у свету за 2014. и 2015. годину. Разлог за то је слабији привредни раст у Јапану, латинској Америци и Европи. У октобру 2014. године у новом извештају о стању глобалне економије ММФ је навео да ће светска привреда порастати 2014. године за 3,3 одсто, што је за десетину мање од јулске прогнозе. Раст у свету 2015. године требало би да износи 3,8 одсто, што је за петину мање него у претходној прогнози ове међународне финансијске институције.

Али када је привреда САД у питању, ту је ова светска организација изнела оптимистичнију прогнозу. Очекивања ММФ су да ће привреда САД порастати за 2,2 одсто 2014. године, док је раније прогнозирано 1,7 процената. Прогноза од 3,1 одсто раста 2015. године није промењена.

ММФ је упозорио да се САД, Европа и Јапан могу суочити с вишегодишњим slabим растом ако владе не предузму мере за убрзање привредних активности. (Извор: *International Monetary Fund, Global Growth Disappoints, World Economic Outlook, October 7, 2014, Washington, D.C.*)

ма које се налазе на периферији континента, попут Србије. У неколико европских земаља очекује се да раст привредне активности 2015. године буде око три одсто. Видети *Табелу 2*.

Табела 2. Прогнозе за регион (у процентима)

Стопе привредног раста	2014.	2015.
Турска	3	3
Пољска	3,2	3,3
Румунија	2,4	2,5
Мађарска	2,8	2,3
Бугарска	1,4	2
Хрватска	-0,8	0,5
Литванија	3	3,3

Извор: IMF, Global Growth Disappoints, World Economic Outlook, October 7, 2014, Washington, D. C.

Економски показатељи за Србију нису охрабрујући. Међународни монетарни фонд за Србију прогнозира¹⁰ пад привредне активности до краја 2014. године од минус 0,5 одсто, што је мање од прогнозе Европске банке за обнову и развој, који очекују пад од минус један одсто. У 2015. години, ММФ за Србију прогнозира раст од један одсто. Видети *Табелу 3*.

Табела 3. Прогнозе за Србију (у процентима)

Године	Стопа привредног раста	Инфлација	Незапосленост
2014.	-0,5	2,3	21,6
2015.	1	3,4	21,8

Извор: IMF, World Economic Outlook, Republic of Serbia and the IMF Updated: October 11, 2014

У 2015. години инфлација ће остати на ниском нивоу. Аналитичари ММФ-а очекују да ће она бити 3,4 одсто, а 2014. износиће 2,3 процентна поена.

¹⁰ Извор: *International Monetary Fund, World Economic Outlook, Republic of Serbia and the IMF Updated: October 11, 2014.*

Узрок за одржавање ниске инфлације је ниска тражња. Другим речима, грађани немају финансијских средстава да купују робу што онемогућава трговце да подижу цене.

У извештају ММФ-а¹¹ о глобалним економским перспективама наведено је да ће стопа незапослености 2014. године у Србији достићи 21,6 одсто. Србија се нашла у скупини економских рекордера по незапослености. У овој скупини налазе се Грчка, са стопом незапослености 25,8 одсто и Шпанија са 24,6 процената.

Исто тако, аналитичари ове међународне финансијске институције прогнозирају да ће незапосленост у Србији и 2015. године имати благи раст. За 2015. годину очекују да стопа незапослености износи 21,8 одсто. Подсећања ради, пре кризе стопа незапослености у Србији је била око 14 одсто. Најмању незапосленост у Европи има Норвешка (3,7 одсто), док Мађарска има 8,2 одсто. Ове стопе незапослености су из садашње перспективе за Србију недостижне.

6. Осврт на делове из извештаја Европске комисије о напретку Србије

Европска комисија (ЕК) објављује анализу о економском стању за земље кандидате, на свака три месеца. Извештај ЕК садржи и прогнозе макроекономских детерминанти за појединачне земље. У редовној анализи за Србију, тачније у Извештају Европске комисије о напретку Србије, презентирани су прогнозе за 2014. и 2015. годину. Видети *Табелу 4*.

Табела 4. Прогнозе за Србију
(у процентима у односу на очекивани БДП)

	2014.	2015.
Дефицит у спољној трговини	-11,9	-11,4
Платнобилансни дефицит	-4,6	-4,3
Консолидовани буџетски дефицит	-6,3	-5,9
Јавни дуг	70,7	74,7

Извор: *The European Commission, Serbia Progress Report 2014, October 8, 2014*

11 International Monetary Fund, Global economy, World Economic Outlook, October 7, 2014, Washington, D.C.

Прогнозе за Србију су направљене на бази статистичких макроекономских детерминанти, а које су следеће. Дефицит целе државе, укључујући и локалне касе, буџет покрајине и фондове, на крају августа достигао је 121 милијарду динара¹². Приходи су били нижи од очекиваних. Привредна активност је у паду, а инфлација је знатно нижа од планиране.

У извештају Европске комисије, исто тако, се наводи да од октобра 2013. године до краја августа 2014. године инфлација се кретала у распону од 1,3 до 3,1 одсто и у лето 2014. године је достигла историјски минимум. Аутори ове анализе сматрају да је дефицит већи од планираног једним делом и због тога што ниска инфлација последично смањује приходе од пореза у буџет. На буџет су утицале и “мајске поплаве” које су смањиле привредну активност, нарочито у секторима који су најтеже погођени, као што су рударство и енергетика.

Експерти ЕК у свом извештају пишу “без обзира на све то, примарни дефицит¹³ је пао за 18 одсто годишње”. Порасли су издаци за камате и сервисирање дугова.

Јавни дуг¹⁴ је крајем августа достигао 21,9 милијарди еура, што чини 67,9 одсто очекиваног бруто домаћег производа (БДП). У првих осам месеци 2014. године Србија се задужила за додатних 1,7 милијарди еура.

12 Велики “минус” у државном буџету, као и кретање јавних прихода и расхода, могло би да утиче да укупни дефицит у 2014. години буде већи од планираног.

13 Примарни дефицит представља разлику између прихода и расхода, али и када се искључе обавезе државе према кредиторима.

14 Извор: *The European Commission, Serbia Progress Report 2014, October 8, 2014*

(Напомена: Аутори Европске комисије су у Извештају о напретку Србије користили идентичан податак за јавни дуг који је објавило Министарство финансија Републике Србије.).

Фискални савет Србије располаже другачијим податком о висини јавног дуга. Јавни дуг крајем августа 2014. износио је 22,4 милијарде еура, односно око 71 проценат БДП-а. (Извор: Фискални савет Србије, *Тањуг*, саопштење доступно 30.09.2014. године.).

Висина јавног дуга коју објављује Фискални савет Србије је већа од података Министарства финансија Републике Србије (21,9 милијарди еура, односно 67,9 одсто БДП-а), јер Фискални савет у јавни дуг укључује и укупни дуг локалних јединица власти и Фонда за развој.

Када је незапосленост у питању, аналитичари ЕК запажају да је дошло до благог пада незапослености са 20,8 на 20,3 одсто¹⁵ у трећем кварталу. Према њиховој оцени, то је последица усвојеног Закона о раду. Па је тако, упркос смањеној привредној активности, запосленост благо порасла. Према њиховој евиденцији, отворено је 51.000 нових радних места у приватном сектору и још 20.000 у јавном сектору, упркос важећој мери забране запошљавања за државне службенике. Неформална запосленост, која укључује и рад на црно, такође је порасла, наводи се у анализи Европске комисије.

Извештај Европске комисије о напретку Србије садржи и информације да је донет већи број важних прописа. Осим Закона о раду, ту су и Закон о стечају, приватизацији и измене и допуне Закона о пензионо-инвалидском осигурању који уводи пенале за ранији одлазак у пензију и постепено повећава старосну границу за одлазак жена у пензију на 65 година.

Међутим, оно што се запажа из Извештаја ЕК јесте да су њој недовољно познати детаљи плана штедње Владе Србије.

7. Мере владе Србије и принудна прерасподела дохотка

Невоље државе Србије су те што од 5,7 милијарди еура, колико би до краја 2014. године требало да износе све њене позајмице, чак 4,1 милијарду еура чини сервисирање обавеза

15 Према званичним статистичким подацима, стопа незапослености у Србији пала је на 20,3 одсто у априлу 2014. године. (Извор: РЗС, доступно 21. 10. 2014. године).

Овај податак о кретању на тржишту рада делује збуњујуће. Разлог за неверицу је тај што вредност свега што се произведе опада већ трећи узастопни квартал. Привреда је у другом кварталу 2014. године по трећи пут од 2008. ушла у рецесију. У складу са кретањем привредне активности, долази до пада формалне запослености, али укупна запосленост расте (39,5 одсто), и то као последица раста у неформалној економији.

У Министарству за социјална питања објашњавају да је смањење незапослености последица бољег рада инспекција. Од 1. јуна до 30 септембра 2014. године инспекција рада спровела је 16.893 надзора над 354 послодавца, а као резултат рада инспекције запослене су 14.464 особе. То су људи који су већ радили, али их њихови послодавци нису пријављивали. (Извор: *Политика*, 21.10.2014. године).

према кредиторима. Остатак одлази на покривање минуса у буџету¹⁶. Раст расхода¹⁷ буџета у септембру последица је веће отплате камата и раста капиталних расхода.

Недостатак у буџету¹⁸ убудуће неће моћи да се финансира повећањем јавног дуга¹⁹, посебно према иностранству уз високе камате. Како ће се у следеће три године појавити додатни расходи, поред камата и издавања гаранција за одређена јавна предузећа а биће и других расхода, дуг ће наставити да расте и до 2017. године досегнуће ниво до 80 одсто БДП-а²⁰. Будући да се дуг не би могао враћати, а због недостатка инвестиција не би било ни привредног раста, тада би напетости и социјални проблеми у земљи постали реалност.

Свесна веома тешког економског стања у земљи Влада Србије се одлучила на спровођење мера штедње, а уз сугестије међународних финансијера.

До 2017. године Србија треба буџетски дефицит да сведе са 2,5 на једну милијарду еура.²¹ Мере фискалне консолидације, као што су: прављење реда у јавним предузећима; смањења сиве економије; отпуштање вишка запослених у

16 Највећи годишњи буџетски издаци су: пензије (5 милијарди еура); плате (4 милијарде еура); сервисирање дугова (4,1 милијарда еура); разне врсте субвенција (више од 700 милиона еура); државне гаранције односно гаранције које држава издаје јавним предузећима која не могу самостално да измирују своје обавезе (487 милиона еура); санирање пропалих банака државу је коштало 700-800 милиона еура. (Извор: *Политика*, 01.10.2014., стр. 11).

17 У септембру су расходи износили 89,4 милијарди динара, а приходи 77,6 милијарди динара, па је мањак у државном буџету повећан за 11,8 милијарди динара. (Извор: Министарство финансија Републике Србије, доступно 30.10.2014. године).

18 Дефицит државног буџета Србије на крају септембра 2014. године износио је 140,1 милијарду динара, а када се укалкулишу расходи за пројектне зајмове, минус је износио 149,7 милијарди динара. (Извор: Министарство финансија Републике Србије, доступно 30.10.2014. године).

19 Подаци које је објавило Министарство финансија Републике Србије говоре да је јавни дуг државе, на крају септембра 2014. године, износио 22,11 милијарди еура или 66,8 одсто БДП-а. У компарацији са августом, јавни дуг је увећан за око 230 милиона еура.

Подаци за јавни дуг у анализици Фискалног савета Србије су већи. Зашто се разликује вредност јавног дуга коју објављује Фискални савет од података Министарства финансија објашњено је у фусноти 14.

20 Законом о буџетском систему учешће јавног дуга у БДП-у ограничено је на 45 одсто.

21 Изјава министра финансија Душана Вујевића је дата 17. септембра 2014. године.

јавном сектору и друго, не могу да обезбеде довољне уштеде за избегавање кризе. На постизање значајног ефекта код јавних предузећа са великим и сложеним проблемима не може се рачунати у кратком року, јер за таква предузећа још нема краткорочних решења.

Зато су представници власти решили да направе уштеде²² на платама и пензијама од 400 милиона еура, кроз њихово смањење, док би - како они рачунају - остатак на приходној страни био надомештен бољом наплатом пореза.

У контексту мера штедње Владе Србије то значи нову фискалну консолидацију. Успешна фискална консолидација захтева поштовање закона, дефинисаних рокова²³ и пројектованог дефицита. Првобитно је Законом о буџету планирани мањак у буџету за 2014. годину био 182,5 милијарди динара. Овде су биле урачунате и плате републичке администрације (без умањења) и трансфери Фонду ПИО. Али, Министарство финансија Србије направило је Ребаланс буџета за 2014. годину²⁴ у којем је чак 42 милијарде динара већи дефицит од првобитно предвиђеног. Тако су према новој рачуници предвиђени приходи од 897 милијарди динара и расходи од 1.121 милијарду динара. Уствари, планирани минус у државном буџету достиже 224 милијарде динара.

Ребалансом државног буџета планирани су издаци за плате од 201 милијарду, док трансфери Фонду ПИО износе 251 милијарду динара. На расходној страни су велики издаци за камате (112 милијарди динара), и субвенције (93,6 милијарди динара). Велики износ који се односи на субвенције привреди значи да су ту укалкулисани расходи за “Железару” у Смедереву. Раније се планирало да “Железара” до ребаланса нађе стратешког партнера, али то се није догодило. Међутим, субвенције пољопривреди биће смањене²⁵.

22 Према рачуници Фискалног савета Србије потребно је остварити уштеде од око 800 милиона еура. Дакле, дупло више од износа са којим Влада Србије манипулише.

23 Законом о буџетском систему предвиђено је да министар финансија до 15. октобра доставља Влади Србије Нацрт закона о буџету за идућу годину. Али, Влада Србије касни са предлогом буџета. Прописима је предвиђено да Влада Србије до 1. новембра усвоји предлог тог закона, како би Скупштина Србије усвојила буџет за 2015. годину до 15. децембра.

24 Ребаланс буџета Србије је изгласан 28.10.2014. године.

25 Она пољопривредна газдинства која имају више од 22 хектара неће имати субвенције државе.

Поред тога, очекује се да приходи које ће јавна предузећа уплатити у буџет буду 7,6 милијарди динара, а то је знатно више од три милијарде колико је првобитно планирано. У ребалансу је приказано да Народна банка Србије нема добити, мада је првобитно било планирано три милијарде динара. Ребалансом је дошло до повећања и издатака за државне гаранције јавним предузећима, али планирана је докапитализација Поштанске штедионице (4,7 милијарди динара) и Дунав осигурања (4,8 милијарди динара).

Уз предлог измена и допуна Закона о буџету налази се и Нацрт измењеног пензионог закона. Њиме је планирано смањење пензија већих од 25.000 динара. Тако ће 1.039.443 пензионера чије пензије не прелазе поменути износ бити заштићени од смањења. Другим речима, мерама штедње Владе Србије биће заштићено 62,8 одсто пензионера. Преосталих 37,82 одсто, односно 652.483 пензионера²⁶, поднеће терет смањења минуса у државном буџету. Њима ће се пензије смањивати тако што ће се разлика између неопорезованих 25.000 до 40.000 динара, смањити за 22 одсто, а пензије веће од 40.000 динара биће умањене за 25 процената.

Ребалансом је предвиђено да плате запосленима у јавном сектору имају линеарно смањење²⁷ за 10 одсто. Плате до 25.000 динара неће се смањивати.

8. Кога власт кажњава?

Владајућа структура у Србији не може да примењује само краткорочне мере смањења пензија и плата, јер то неће дати жељене ефекте без истинске реформе пензијског система. За одрживост пензијског система неопходно је да пропорција буде три запослена на једног пензионера, а не као сада где је тај однос скоро изједначен (1,1 напрема један). Међутим, у Србији је немогуће постићи жељену пропорцију, јер

26 Пензије од 25.000 до 40.000 динара прима 437.068 људи, а веће од 40.000 динара прима 215.415 пензионера.

27 Ребалансом је предвиђено смањење основице за обрачун зарада са 19.000 на 17.100 динара.

би требало да на 1,7 милиона пензионера²⁸ буде око пет милиона запослених²⁹.

Ако се мерама за финансијску консолидацију пензије од 25.000 динара не смање, тада ће нешто преко милион пензионера примати износ као до сада, а пензионери са примањима већим од “зацртаног прага”, и који се према томе критеријуму сматрају богатијим, они ће платити терет кризе.

Напред поменуте варијанте смањења пензија воде ка изједначавању пензионера, јер се смањује распон између појединих пензија. Кога на овај начин власт кажњава? Одговор је јасан. Смањење пензија ће погодити око 722.000 “богатијих” пензионера. То су они који имају пуни радни стаж, предвиђене године старости и нису ишли на боловање или су га имали мало. Углавном су то пензионери са факултетским образовањем, научници, професори универзитета, доктори, инжењери, радници који су били продуктивни током свог радног века. Власт кажњава стручњаке и научнике који су били дисциплиновани и радни. Какву поруку оваквим мерама власт шаље младим научницима у свим областима науке и високошколским кадровима? Да ли мерама смањења плата и пензија власт шаље сигнал младим образованим људима да одлазе из земље, јер им је неизвесна будућност. Тешко се могу запослити, под условом да нису страначки људи, а и када успеју пронаћи у Србији стални посао за који су квалификовани нема гаранције да ће, када за то дође време, уживати у својим зарађеним пензијама.

28 У Србији у овом часу има укупно 1.722.834 пензионера, од којих 189.726 њих или 11,01 проценат прима мање од износа најниже пензије. То је за пензионере ПИО запослених и самосталних делатности до 13.288 динара. Пољопривредни пензионери имају и мање, тачније 10.467 динара.

Истовремено најнижи износ пензије од 13.288 динара прима 261.770 њих, док до просечног износа пензија од 24.312 динара пензију прима 58,39 одсто укупног броја пензионера.

Статистика показује да је међу пензионерима Фонда ПИО запослених 150.000 оних који примају пензију од 32.000 до 38.000 динара, док пензије од 38.000 до 44.000 прима 103.000. У исто време пензије које се крећу од 45.000 до 61.000 динара прима 94.809 пензионера. (Извор: Фонд ПИО, пренела *Политика*, доступно 10.09.2014. године).

29 Сада запослених у приватном сектору има око 900.000, а у државном сектору око 780.000.

Садашњим научницима се на овај начин поручује да иновативност и креативност нису врлине. Садашњи научници и истраживачи, будући да је на снази пројектно финансирање од којег зависе њихове зараде, више неће бити мотивисани да теже ка најбољим категоријама (односно већим платама), и биће кажњени за свој научни рад и изједначени са онима који су у нижим категоријама, или оним којима је наука и титула само параван за презентовање у јавности и политичко напредовање. Жалосно је што ће најбољи сносити терет оваквих погрешних мера уравниловке. Са друге стране, губитак мотивације за радом уништава науку.

Шта је са тајкунима и естрадним звездама? Шта је са онима који имају националне пензије? У целој причи око мера штедње доста тајкуна је заобиђено. Богата каста или привилеговани избегавају плаћање пореза, избегавају плаћање ПДВ-а. Они се углавном налазе у управним одборима великих фирми, а често и пропалих, и за то добијају велику новчану накнаду. Тотално је несхватљиво да су неки појединци данас награђени – иако су се у ранијем раздобљу обогатили на сумњив начин – на рачун грађана који сада плаћају цех погрешно вођене економске политике.

Законом се не штите радници и пензионери већ крупни капитал. Круцијално питање јесте – да ли су мере штедње преко смањења пензија законите? Пензије за 1,7 милиона пензионера, колико их има у земљи Србији, одређене су на јединствен начин према дужини радног стажа и плаћања доприноса. Свако нарушавање овог законског критеријума висине пензија, па тако и њиховог смањења нарушава овај системски начин утврђивања пензија – што води ка нерегуларностима и великим проблемима у законодавству³⁰.

Сасвим друго питање везано је за велики број пензионера у Србији који су већ сиромашни и на ивици егзистенци-

30 Представници власти у Србији се позивају на примере неких земаља – Летонију, Естонију, Литванију, Румунију – које су се одлучиле за мере штедње и када су пензије у питању. Међутим, само се Литванија од 2012-2018. године одлучила за привремено смањење пензија за 11 одсто. Остале поменуте земље су се одлучиле за замрзавање пензија или њихов ограничен раст. На пример, Летонија је замрзнула пензије од 2009-2012. године. Естонија је од 2008-2010. године такође замрзнула пензије, а Румунија је од 2010-2012. године прибегла ограниченом расту пензија. Дакле, поменуте земље нису смањивале пензије осим Литваније, која је то урадила само привремено.

је, и нема простора за номинално смањење пензија. Пензије су последњих година реално смањене, па су се за многе пензионере нашле на неподношљивом нивоу. Најстарија популација ће бити још више погођена, јер се струја и комуналије неће смањивати, па ће они склизнути у зону још већег сиромаштва. Дакле, број сиромашних ће се повећати.

9. Дуга рецесија и стагнација

Економије ЕУ поново се суочавају са стагнацијом, а постоји вероватноћа суочавања и са трећим таласом рецесије. Дуготрајна рецесија снижава потенцијални раст Европе. Евидентне су рекордне стопе незапослености а реални БДП по глави становника (усклађен са инфлацијом) у већини држава ЕУ и даље је на нижем нивоу него пре рецесије. Чак и најбоља економија у Европи, Немачка, опоравља се веома споро од кризе започете крајем 2008. године. Томе су доста допринеле мере штедње које су погрешне. Рекордно ниске каматне стопе омогућиле су еурозони преживљавање.

Могућност понављања дужничке кризе у еурозони је велика. Немачка канцеларка Ангела Меркел и надаље инсистира на следећем. *Прво*, да се фискална дисциплина мора наставити. *Друго*, да се ниједна чланица ЕУ са националним дугом који премашује њен бруто домаћи производ не сме више задуживати. *Треће*, да је комбинација приватних инвестиција, фискалне дисциплине и отворености ка азијским привредама пут ка просперитету. *Четврто*, да је предложени споразум о слободној трговини са САД од кључног значаја за Европску Унију.

Србија која је део Европе изложена је економским турбуленцијама - интерним и екстерним. Она се већ дуже налази у озбиљној кризи. Србији је потребна дугорочна стратегија развоја и јасна визија изласка из кризе. Прибегавати мерама штедње као решењу изласка из економских проблема велика је погрешка. Нигде у свету мере штедње нису дале резултате у смањивању јавног дуга и буџетског дефицита.

Србија је у рецесији, индустријска производња је у паду³¹, постоје наговештаји да ће пољопривредна производња

31 Индустријска производња у Србији опала је у раздобљу јануар-септембар 2014. године 5,7 одсто у односу на исто раздобље 2013. године. У септембру

такође бити мања. Мањи су извоз и увоз, а присуство дефлације карактеристично је за рецесију. Мере Владе Србије које се односе на смањење плата и пензија не представљају начин структурног прилагођавања, већ принудну прерасподелу дохотка од становништва ка држави.

Да се не би улетело у кризу јавних финансија, у наредном трогодишњем раздобљу треба уштедети бар две милијарде еура. Али, планиране уштеде на платама и пензијама износе само петину потребне суме. Ефекти уштеда смањења плата и пензија од око 400 милиона еура на буџетски дефицит биће слаби, ако се не среди стање у јавним предузећима. Државна предузећа су неподношљив терет за јавне финансије. Тренутно је највећи проблем ЕПС, Галеника, Железара Смедерево. У буџетски расход улази и докапитализација Поштанске штедионице и Дунав осигурања.

Основна слабост економске политике је ослањање на привремене мере, попут прихода од јавних предузећа и смањења сиве економије. Сигурно ће и 2015. године бити неких ванредних трошкова који ће повећати дефицит. Трошкови ће бити већи и због завршетка процеса реструктурирања. Наиме, трошкови ће бити већи јер ће држава, у договору с потенцијалним купцима, преузети дугове неких фирми.

Планиране мере фискалне консолидације на ивици су одрживости и донеће веома скромне уштеде смањењем пензија и плата запослених у јавном сектору. Због тога ће се морати приступити новим болним мерама. Смањење запослених у јавном сектору је неминовно. У 2015. и 2016. години треба број радника смањити за 10 до 15 одсто, док ће повећање ПДВ-а бити знатно веће. Повећање пореза би могло бити три до четири процентна поена.

у односу на исти месец у 2013. години индустријска производња пала је 16 процената. (Извор: Републички завод за статистику, доступно 31.10.2014. године).

Узрок за оволики пад индустријске производње јесте пад производње електричне енергије, деривата нафте, експлоатације угља, производње хемикалија, хемијских и металних артикала, осим машина. Обим индустријске производње у септембру бележи пад у 19 области, чије је учешће у структури индустријске производње 64 одсто, а раст у 10 области, чије је учешће у структури индустријске производње 36 процената. (Извор: Републички завод за статистику, доступно 31.10.2014. године).

Влада Србије мора јасно да дефинише примарни циљ економске политике. Са падом запослености не постоји стопа смањења плата и пензија која може да обезбеди одрживе јавне финансије. Наиме, примарни циљ економске политике, у условима у каквим се налази Србија, мора бити повећање запослености уз оне мере фискалне консолидације које нису у колизији са подстицањем запошљавања.

Приповедати о фискалној консолидацији без опоравка привреде је бесмислено. А привреда тоне све дубље. Пад привредне активности у 2015. години биће минус један одсто и он ће једним делом бити последица примене релативно оштрих мера штедње. Међутим, уколико би фискална консолидација изостала пад привредне активности био би још већи – могућно у распону од пет до десет одсто.

У случају избијања кризе јавног дуга Србија би се сучила са падом привредне активности вероватно до десет одсто. Али, слаби су изгледи да ће се побољшати динамика привредне активности, јер ће стране директне инвестиције бити мање него у прошлој години. А без инвестиција нема ни привредног раста. Стога ће Србија бити и даље у рецесији.

Када држава буде почела да продаје средства са девизног рачуна – на коме се налази милијарда еура арапског зајма – ради подмиривања буџетских корисника попустиће притисак на курс. Главни разлог за слабљење динара јесте то што банке повлаче средства, односно то што је враћање кредита веће него што је прилив нових кредита.

Србија треба да закључи аранжман са Међународним монетарним фондом, како би могла да преговара са кредиторима о одлагању враћања приспелих зајмова. Другим речима, уз помоћ ММФ морао би се са кредиторима постићи договор о репрограмирању односно рефинансирању дуга Србије. То је једини начин да држава избегне веома непријатне последице дужничке кризе. Али, пре закључивања аранжман из предострожности са ММФ морао је да се направи ребаланс буџета за 2014. годину. Он је направљен са великим закашњењем тек у октобру поменуте године. Ребалансом буџета је требало започети консолидацију јавне потрошње како би се створили услови прихватљиви за ММФ, што укључује не само смањење буџетског дефицита већ и рад на реформама. Стога је од важности договор са овом финансијском инсти-

туцијом, јер би она пратила реализацију економских и фискалних мера Владе Србије, и спровођење програм реформи, без чега Србији не могу да се ставе на располагање новчана средства, која не морају да се повлаче. Са друге стране, то би био сигнал инвеститорима да је овај простор под контролом Међународног монетарног фонда.

10. Закључак

Мере штедње нису добре. Од њих би се требало одустати. Смањење пензија и плата имаће негативни ефекат на буџет, пошто ће доћи до смањења промета и мање наплате пореза на додату вредност. Друге мере је потребно примењивати, а не принудну прераспodelу дохотка. Неопходно је одмах кренути са реформом јавних предузећа, завршетком процеса реструктурирања предузећа, смањењем субвенција и других материјалних трошкова. Субвенције и државне гаранције су јако велике. Уколико се оне не смање, а плате и пензије се смање, износ очекиваних уштеда ће се брзо потрошити, па ће мере штедње бити узалудне. Влада Србије треба на другим странама да прави уштеде, а не на пензијама и платама.

Један од предлога у економији јесте мултипликатор избалансираног буџета, где истовремено повећање пореза и потрошње подстиче привредни раст. Ако је фокусирање пореза на богатима, а фокусирање потрошње на сиромашнима, мултипликатор може да буде нарочито висок.

Србији треба индустријска политика, која би јој помогла у развоју. Погрешне политике какве су се водиле у земљи довеле су до незапослености и недостатка раста. Централној банци је у средишту инфлација. Није се избегао дефицит и дуг. Круцијални проблем је недостатак потражње.

Мере штедње су направиле проблем и у Европи. Неколико је случајева малих земаља у којима се успео покренути извоз. Али то су мале земље у којима су трговински партнери брзо расли. Европа је велика економија, а светска економија није у добром стању. Економија Србије није у добром стању. Па се поставља питање - како ће Србија извозити и где? Ако људима падају приходи, а пали су им, како се може очекивати да ће они куповати? Људи који се изгладњују они

не троше толико колико се очекује. Мерама штедње ставља се на коцку будућност Србије на давно дискредитованој теорији. Са погрешним економским мерама, земљу чека дуго раздобље стагнације.

Проблем је политика, а не економија, односно доношење политичких одлука које онда утичу на економске. Овде се ради о друштвеној одговорности.

У годинама које долазе тек ће се видети колика је штета направљена економским пропадањем земље. Можда је сада последњи тренутак да се направи скок са литице у амбис. Тада би се додирнуло дно, и дошао би крај пропадању. Након тога Србија би се економски и друштвено морала подизати са дна и коначно кренути једном узлазном путањом.

Литература

- ЕС – The European Commission, *Serbia Progress Report 2014 - European Commission*, October 8, 2014. ec.europa.eu/.../pdf/key.../20140108-serbia-progress-report_en.pdf, 2014
- EBRD – The European Bank for Reconstruction and Development, (2014), *Regionalni ekonomski izgledi*, EBRD: Rast BDP-a u 2014. godini 1,3 odsto, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/1500530/EBRD%3A+Rast+BDP-a+u+2014.+godini+1,3+odsto.html>
- Грк Снежана, Svet i Srbija – ekonomska i друштвена gibanja, Монографија радова, *Svet i Srbija – dimenzije razvoja i integracija*, уредник Снежана Грк, Институт друштвених наука, Београд и Цигоја штампа, Београд, стр.11-37, 2013.
- Грк Снежана, Курс као механизам у функцији економске политике Србије, *Српска политичка мисао, Serbian political thought*, бр.3/2010, год.ХVII вол.29, Институт за политичке студије, Београд, стр.195-214,2010.
- Грк Снежана, Разгибавање економске свести, *Српска политичка мисао, Serbian political thought*, Број 2/2014, год.21, вол 44, стр.157-177, 2014.
- Грк Снежана, Србија у клопци економске катастрофе, *Национални интерес, National Interest, Journal for national and state issues*, број 3/2013, година X, вол. 18, Институт за политичке студије, Београд, стр. 9-36, 2013.
- Грк Снежана, Реформа пензионог система у Србији – у сенци привредног раста и неповољне демографске структуре, *Српска политичка мисао, Serbian political thought*, бр. 1/2011,

- год. XVIII вол. 31, Институт за политичке студије, Београд, стр. 163-186, 2011.
- IMF and World Bank, *Summit IMF and World Bank* October 9, 2014, Washington, D. C. www.imf.org/external/am/2014/
- IMF and World Bank, Annual Meetings of the International Monetary Fund and the World Bank Group Washington, D.C. October 10-12, 2014 [https:// www.imf.org/external/am/2014/index.htm](https://www.imf.org/external/am/2014/index.htm)
- IMF – International Monetary Fund, Global Growth Disappoints, World Economic Outlook, October 7, 2014, Washington, D. C. www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/new100714a.htm
- IMF – International Monetary Fund, *World Economic Outlook, Republic of Serbia and the IMF Updated*: October 11, 2014. <http://www.imf.org/external/country/srb/>
- IMF – International Monetary Fund, Global economy, World Economic Outlook (WEO), October 7, 2014, Washington, D.C. www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/
- IMF – International Monetary Fund, *World Economic Outlook*, Washington, 8 April 2014. www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/pdf/text.pdf
- IMF – International Monetary Fund, *Global Financial Stability Report (GFSR)*, 8 April 2014. www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2014/01/index.htm
- IMF – International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, April 2014. www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/index.aspx
- IMF and World Bank, English version: *Statement by Global Unions to the 2014 Spring Meetings of the IMF and World Bank*, Washington, 11-13 April 2014. www.ituc-csi.org/statement-by-global-unions-to-the-14555
- IMF and World Bank, Spring Meetings – The International Monetary Fund and World Bank Group, Spring Meetings: Washington, D.C. April 11-13, 2014. www.imf.org/external/spring/2014/
- Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents*, October 13, 2014, W.W. Norton & Company, New York, 2014.
- Министарство финансија Републике Србије, (2014), *Билтен јавних финансија за месец август 2014*, број 120, август 2014. године. www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=10797
- Народна банка Србије, www.nbs.rs/internet/latinica/index.html, 2014.
- Project Syndicate, www.project-syndicate.org, 2014.
- Републички завод за статистику, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, 2014.

- World Bank, *Explore the World Bank Annual Report 2013*, Washington, D. C. www.worldbank.org/annualreport/2013
- World Bank, *World Bank Publications: World Development Indicators 2014* May 9, 2014. https://publications.worldbank.org/index.php?main_page...2014.
- World Bank, *Global Economic Prospects - World Bank* www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects, 2014.
- World Bank, *Global Monitoring Report 2014/2015 Ending Poverty and Sharin Prosperity* Published: October 2014, <http://elibrary.worldbank.org/dio/pdf/10.1596/978-1-4648-0336-9-ch2>
- World Bank, *Unemployment in Europe and Central Asia (ECA)*, November 7, 2013. www.worldbank.org/.../grawing-with-jobs-in-europe-and-central-asia, 2013.
- WEF - World Economic Forum, *Global Risks 2014 Report, Reports – Outlook on the Global Agenda – Europe* www.weforum.org/reports, 2014.
- WEF - World Economic Forum, (2013), *The Global Competitiveness Report 2013-2014*, 3 Sep 2013, reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/

Snezana Grk

RECESSION, DEFLATION AND THE FORCED REDISTRIBUTION OF INCOME

Resume

Serbia needs a long-term development strategy and a clear vision for getting out of the crisis. Resorting to savings measures as a way out of economic problems is a serious mistake. Nowhere in the world have savings measures resulted in the decrease of the public debt and budget deficit.

Serbia is in recession, industrial production is on the decline, there are indications that agricultural production will shrink as well. The export and import have decreased, and the presence of deflation is a characteristic of recession. The Serbian Government measures related to salary and pension cuts do not represent a means of structural adjustment, but a forced redistribution of income from the citizens to the state.

The Serbian Government needs to clearly define the primary goal of the economic policy. With the drop in employment, there is no conceivable rate of salary and pension cuts that can secure sustainable public finances. Therefore, the primary goal of the economic policy, in the present circumstances in Serbia, must be an increase of employment with such measures of fiscal consolidation that are not in collision with employment encouragement.

Savings measures are not good. They should be abandoned. Pension and salary cuts will have a negative impact on the budget, leading to a decline in trade and a lower valued added tax (VAT) collection. Alternative measures are to be implemented, not a forced redistribution of income. It is essential to commence right away the public companies reform, the completion of the corporate restructuring process, a reduction in subsidies and other material costs. Subsidies and government guarantees are extremely high. Unless they are reduced, and a cut in salaries and pensions is implemented, the amount of expected savings will soon be spent, so savings measures will be in vain. The Government of Serbia should make savings in other areas, not in the field of salaries and pensions.

One of the suggestions offered in economics is the balanced-budget multiplier, where a simultaneous increase in taxes and spending encourages economic growth. If the focus of taxing is on the rich, and the focus of spending on the poor, then the multiplier can be particularly high.

Serbia needs an industrial policy aiding its development. Wrong policies pursued in the country have led to unemployment and lack of growth. The Central bank has inflation as its focus. Deficit and debt have not been avoided. The crucial problem is a lack of demand.

Savings measures have caused a problem in Europe as well. There have been several cases of small countries where exports have been successfully initiated. But those are small countries where trade partners have grown rapidly. Europe is a big economy, and the world economy is not in a good shape. The Serbian economy is not in a good shape. So the questions is – how will Serbia export and where? If people's incomes are dropping, and they have indeed dropped, how is it to be expected that they will make purchases? People who are starving do not spend as much as is expected. By implementing savings measures, the future of

Serbia is put at a risk, all based on a theory, superseded a long time ago. With wrong economic measures, the country is facing a long period of stagnation.

It is not the economy that is the problem; politics, i.e. making political decisions that influence economic ones, is the real problem. This is a case of social responsibility.

In the years to come, it is yet to be seen how much damage has been made by the economic deterioration of the country. Maybe now is the last chance to make a jump from the ledge into the abyss. The bottom would be touched then and an end would come to the deterioration. After that Serbia would have to lift up from the bottom both economically and socially and finally take an upward pathway.

Keywords: recession, deflation, forced redistribution of income, stagnation, exchange rate, savings.

Овај рад је примљен 17. септембра 2014. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 27. новембра 2014. године.